

Nr 109.

Av herr **Pers**, om skrivelse till Konungen med begäran om utredning angående tillgodogörande av landets kalktillgångar.

Den nu påbörjade riksdagen synes komma att i likhet med sina föregångare få rätt mycket att göra med fraktnedsättningar för kalk till jordbruksändamål. Kungl. Maj:t har föreslagit, att staten skulle inskränka sitt understöd till frakt av kalk till Norrland och Dalarna. Många motionärer föreslå emellertid, att understöd skall utgå för landet i dess helhet.

Jag tillåter mig draga i tvivelsmål om staten är på rätt väg att på sätt som sker genom fraktlindring göra Västergötlands och Närkes kalkbruk till leverantörer av jordbrukskalk för hela landet. Om landets jordbrukare skola förses med kalk i behöflig utsträckning och staten skall sörja för att priserna ej genom frakten bli för höga, så blir detta i längden oöverkomligt för staten. Ur nationalekonomisk synpunkt torde det ej heller kunna försvaras.

Nu är det ju lyckligtvis så, att kalk förekommer ej allenast i Västergötland och Närke. Förutom de stora siluriska kalklagren med till vissa områden begränsad utsträckning förekommer urbergskalk här och där i landet. Kalken i Västergötland och Närke har företrädet att vila på brännbara berglager, som kunna nyttjas vid kalkens bränning. Denna förmån kan emellertid icke motivera det statsunderstöd för fraktkostnaden, som föranleder att andra sätt att tillföra jorden kalk försummas.

Bränslekostnaden gör, att bränd kalk för jordbruksändamål från annan tillverkningsort än där tillgång till bituminöst bränsle finnes är lönlös. Lyckligtvis har emellertid kalken i kalkmjöl samma effekt för växtligheten som kalken i bränd kalk. Om kalkmjöl kan framställas tillräckligt billigt, kan detta alltså ersätta den brända kalken.

Lantbruksstyrelsen har i sin framställning om fraktlindring berört denna sak. Olägenheten med kalkmjölet är, att det innehåller endast 56 % kalciumoxid emot den brända kalkens inemot 100 %, varföre mjölet drar större transportkostnad, helst vid lång landsvägstransport. Med Skånes väl förgrenade järnvägsnät anser styrelsen detta där vara av mindre betydelse. För Norrland åter med dess ringa tillgång på kalkbruk och långa landsvägsfrakter skulle detta vara avgörande, så att statsunderstöd för frakten skulle vara nödvändig i fortsättningen.

Utsikten att staten allt jämt skall få väsentligt bidra till kalkfrakterna vare sig enbart till Norrland och Dalarna eller till landet i dess helhet är icke

tilltalande. Problemet bör omläggas därhän, att jordbruket må kunna tillgodogöra sig de förekomster av kalk, som finnas i olika delar av landet och i olika former, varigenom de långa järnvägstransporterna kunna i högst väsentlig mån inskränkas. Vi ha ju, som förut nämnts, i olika delar av landet kalkberg av siluriskt ursprung, och urbergskalk förekommer insprängd i bergen i en större omfattning än man vanligen föreställer sig. Även förekomsten av märkegel i olika former borde uppmärksammas mer än som sker.

När kalkens tillgodogörande genom bränning har försvårats och i många fall upphört till följd av bränslekostnader, har man icke kommit sig för med förmalningen. Emellertid torde förutsättningen för denna förmalning ha ökat under senare tid. Dels finnes en maskinindustri, som är inriktad på tillverkning av maskiner för förmalning av olika bergarter, dels har den elektriska kraftströmmen letts ut till snart sagt alla landets delar, varigenom kraft är att tillgå för en förmalningsindustri. Genom anläggningar här och där i landet, varest kalk förekommer, skulle de långa frakterna bli obehövlige. Jordbrukarna skulle kunna göra anläggningarna gemensamt, såsom det numera praktiseras med allehanda företag i orterna.

Härvid borde staten hjälpa till på flera sätt. I första hand torde en utredning böra verkställas om bästa och billigaste sättet för förmalningen av våra olika kalkstensarter samt kalkmjölets verkningsgrad. I allmänhet är denna verkningsgrad redan klarlagd, men behöver möjligen kompletteras till undvikande av varje tvivel. Vidare bör kunskapen om även smärre förekomster av kalk spridas. Jag förutsätter att den geologiska undersökningen har den saken redan utredd. Där staten förfogar över kraftnät eller vattenfall bör största möjliga nedsättning av priset på utnyttjande av vattenfall eller kraftström för detta ändamål medgivas.

Om det skulle visa sig lämpligt och nödvändigt, borde staten anlägga eller understödja anläggningen av en eller annan kalkkvarn för att dels utexperimentera bästa driftsättet, dels visa, att denna form för tillgodogörande av kalken för jordbruket är ändamålsenlig.

För att klargöra på vad sätt och under vilka former detta bör lämpligast utföras blir en utredning nödvändig. Denna torde lämpligast böra överlämnas åt lantbruksstyrelsen. Ett betydande förarbete i denna riktning torde redan vara utfört av en sakkunnigberedning för konstgödningsfrågan, som avgivit en utredning rörande kalken. Detta utlåtande är emellertid icke tillgängligt i tryck, varför det undgår allmänna uppmärksamhet. För lantbruksstyrelsen torde denna utredning vara av stort gagn vid beredningen av den fråga, jag här framfört.

På dessa här utvecklade grunder tillåter jag mig föreslå riksdagen besluta

att ingå till Kungl. Maj:t med anhållan, att det måtte uppdragas åt kungl. lantbruksstyrelsen att vidare utreda på vad

sätt de tillgångar av kalk, som finnas i landets olika delar, må kunna på bästa sätt nyttiggöras för jordbruket och att Kungl. Maj:t må för riksdagen framlägga förslag härom, samt att för utredningen erforderliga medel må tagas av anslaget till kalkfrakter.

Stockholm den 21 januari 1924.

And. Pers.
